

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาแนวคิดและโครงสร้างการดำเนินงาน โครงการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา การเข้าถึงสื่อ วิทยุชุมชนของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ศึกษาความพร้อมของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา และศึกษาแนวทางการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนที่เป็นไปได้ในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา

การศึกษานี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในลักษณะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participant Observation) ในการดำเนินงานการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา

การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษา 3 วิธีคือ

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก(Indepth Interview) เลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะจง โดยเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา 5 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้บริหารกรมประชาสัมพันธ์ เลือกเฉพาะผู้ที่มีอำนาจในการอนุมัติโครงการวิทยุชุมชน ผู้เสนอโครงการ ผู้เขียนโครงการ คณะกรรมการบริหารโครงการวิทยุชุมชน กรมประชาสัมพันธ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี นายวิจิตร วุฒิอำพล อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ นายสมพงษ์ วิสุทธิแพทย์ รองอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ นางมันทนา ท้วมยิ้ม ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์เขต 1 และนายสุรินทร์ แปลงประสพโชค ผู้เขียนโครงการ

ประเด็นการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้บริหารกรมประชาสัมพันธ์ คือ นโยบายเกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ในระยะสั้น ระยะยาว การสนับสนุนงบประมาณ ผลที่คาดว่าจะได้รับ ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.2 คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย วางแผนผลิตรายการ

ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา คือ รูปแบบโครงสร้างการดำเนินงานของคณะกรรมการ การวางกรอบนโยบาย และการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหาร ฯ ตลอดจนการบริหารจัดการด้วยตนเองในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

1.3 คณะอนุกรรมการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตรายการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ประสานงานรายการ

ประเด็นการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มคณะทำงานผลิตรายการนี้ คือ ขั้นตอนการผลิตรายการ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน วิธีการหรือแนวทางที่เป็นไปได้ของการบริหารจัดการด้วยตนเอง รูปแบบเนื้อหาที่ผู้ฟังส่วนใหญ่แสดงความความคิดเห็นเข้ามาในรายการ การประสานงานเพื่อตอบคำถาม หรือชี้แจงปัญหาจากผู้ฟัง การตรวจสอบความชัดเจนของข้อมูลในการจัดรายการ

1.4 อาสาสมัครวิทยุชุมชน เป็นผู้แจ้งข่าวและมาจัดรายการโดยเลือกอาสาสมัครที่มีการรายงานหรือแจ้งข่าวในรายการอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดอบรม สมาชิกลูกข่ายรายงานเหตุ เพื่อเป็นเครือข่ายของสถานี โดยเฉพาะการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน โดยรุ่นแรกมีผู้รับการอบรม 144 คน เป็นประชาชนทั่วไปที่สนใจร่วมเป็นเครือข่ายวิทยุชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา ในการอบรมครั้งที่ 2 มีผู้เข้าอบรม 77 คน ในครั้งที่ 3 มีผู้เข้ารับการอบรม 60 คน และในครั้งที่ 4 มีผู้เข้ารับการอบรม 80 คน

ประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก อาสาสมัครวิทยุชุมชน คือ ความสะดวกในการติดต่อกับรายการ การรับแจ้งข่าวมีความถูกต้องเพียงใด การมีส่วนร่วมในการจัดรายการ รายการตอบสนองตามที่ชุมชนต้องการหรือไม่ อย่างไร และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

1.5 ผู้นำชุมชนหรือองค์กรประชาชน โดยเลือกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกั้งงานด้านพัฒนาชุมชนในเขต เทศบาลนครนครราชสีมา และอำเภอเมืองนครราชสีมาหรือได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

ประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ การรับฟังรายการ การติดต่อและติดตามรายการ รายการวิทยุชุมชนตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือไม่และมีข้อเสนอแนะในการจัดรายการวิทยุชุมชนอย่างไร

2. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

- นโยบายกรมประชาสัมพันธ์
- เอกสารโครงการวิทยุชุมชน
- เอกสารการประชุมตั้งแต่เริ่มดำเนินการ
- จากข่าว บทความ จดหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน
- เอกสารอื่น ๆ คือ เทปบันทึกรายการวิทยุชุมชน

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

การดำเนินงานรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะเลขานุการคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชน ดังนั้นจึงใช้วิธีการสังเกตการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนของคนโคราช รวบรวมเป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้

โดยมีประเด็นที่ศึกษาดังนี้ คือ

- แนวคิดและโครงสร้างการดำเนินงานโครงการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา ประกอบไปด้วย แนวคิดการจัดรายการวิทยุชุมชนมีความเป็นมาอย่างไร ลักษณะโครงการการดำเนินงานและสภาพแวดล้อมทางสังคม กฎหมายที่ส่งผลต่อการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ตลอดจนโครงสร้างการดำเนินงาน
- ประชาชนเข้าถึงสื่อวิทยุชุมชนและดำเนินการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมาในลักษณะใด
- ประชาชนมีความพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนในระดับใด
- แนวทาง วิธีการ การบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา

วิธีเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินงานจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนนับตั้งแต่เริ่มออกอากาศคือ วันที่ 1 เดือนตุลาคม 2541 ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ดำเนินการหลังจากจัดรายการวิทยุชุมชนไปแล้ว 3 เดือน คือ เดือนมกราคม 2542 เป็นต้นไป

มีบุคคลที่เกี่ยวข้อง(key informant) ในการดำเนินงานโครงการวิทยุชุมชน กรมประชาสัมพันธ์ ดังนี้

- ผู้บริหารกรมประชาสัมพันธ์ โดยเลือกเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการ

ควบคุมนโยบายและมีอำนาจในการดำเนินนโยบายด้วยการอนุมัติโครงการวิทยุชุมชนกับคน อปม. ผู้เสนอโครงการ ผู้เขียนโครงการ กรรมการดำเนินการโครงการวิทยุชุมชนกับคน อปม. รวม 5 คน

- คณะกรรมการบริหารรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน 14 คน
- คณะอนุกรรมการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน 24 คน
- อาสาสมัครวิทยุชุมชน 15 คน
- ผู้นำชุมชน หรือตัวแทนองค์กรประชาชน 15 คน

สัมภาษณ์เชิงลึกรวม 73 คน ตามประเด็นในการสัมภาษณ์ โดยการบันทึกเทปเสียง การสัมภาษณ์แล้วจึงถอดเทปสรุปใจความสำคัญนำข้อมูลวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายกรมประชาสัมพันธ์ เอกสารโครงการวิทยุชุมชน เอกสารการประชุมเกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของคณะกรรมการบริหาร คณะอนุกรรมการผลิตรายการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง จดหมาย ๓๒ฉบับที่กรรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน เพื่อนำไปสรุปและวิเคราะห์ตามประเด็นที่กำหนด

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยสังเกตวิธีการเข้ามามี ส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิทยุชุมชนและกระบวนการขั้นตอนในระหว่างการเตรียม การและการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนในลักษณะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงาน ตั้งแต่ เริ่มดำเนินการ รายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ข้อมูล ประเภทเอกสาร (Documentary Research) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยวิเคราะห์และประมวลผลการนำเสนอตามประเด็น ดังนี้

1. แนวคิดและโครงสร้างการดำเนินงานโครงการรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน จังหวัดนครราชสีมา

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- นโยบายของกรมประชาสัมพันธ์
- การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม
- ขั้นตอนการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

2. ประชาชนเข้าถึงสื่อวิทยุชุมชน ในลักษณะใด

3. ความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุ

กระจายเสียงชุมชนอยู่ในระดับใด

4. แนวทาง หรือวิธีการที่เป็นไปได้ของการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

5. สรุปผลการวิจัย การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้เกี่ยวกับสื่อมวลชน

- แนวคิดและโครงสร้างการดำเนินงานโครงการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา

- การเข้าถึงสื่อของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนมีลักษณะใด

- การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับใด

- ประชาชนได้บริหารจัดการด้วยตนเองในขั้นตอนใดของการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

- อุปสรรค ปัญหา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

- โอกาสการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

การนำเสนอข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่ออธิบายแนวคิดและโครงสร้างการดำเนินงานโครงการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครราชสีมา การเข้าถึงสื่อวิทยุชุมชนของประชาชน และความพร้อมของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมดำเนินงานรายการวิทยุชุมชน ตลอดจนการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนที่เป็นไปได้ในการดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน โดยการนำเสนอข้อมูลพร้อมทั้งการวิเคราะห์และตีความเนื้อหาข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของยูเนสโก 3 ระดับที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเข้าไปเกี่ยวข้องหรือดำเนินงานรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน จะปรากฏในการดำเนินงานจัดรายการวิทยุชุมชนทุกขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยจะสรุปในท้ายบท